

ГАРЧИГ

I. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА	4
1.1 Төсөл хэрэгжүүлэгч:.....	4
1.2 Улсын бүртгэлийн дугаар:.....	4
1.3 Төсөл хэрэгжүүлэгчийн хаяг:.....	4
II. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИЖ БУЙ НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА	5
2.1 Агаарын температур:.....	5
2.2. Хур тунадас:.....	5
2.3 Нарны цацраг, гийгүүлэлт:	5
2.4 Салхи, шуурганы горим:.....	5
2.5 Агаарын чийгшил ба даралт:.....	6
2.6 Төслийн бүс нутгийн физик-газар зүйн нөхцөл	6
2.7 Хөвсгөл сумын танилцуулга:	6
2.8 Хөрс ургамал.....	7
2.9 Амьтны аймаг	7
2.10 Ус зүй.....	7
III. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГУЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛӨЛ	8
3.1 Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл	8
3.2 Газрын гадарга болон газрын хэвлийд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл	8
3.3 Гадаргын ус болон газрын доорх усанд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл.....	9
3.4 Хөрсөн бүрхэвчид үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл.....	9
3.5 Ургамалд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл.....	10
3.6 Амьтаны аймагт үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл	10
3.7 Оршин суугчдад үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл.....	10
IV. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ЗОРИЛТ	11
4.1 Байгаль орчны бодлого	11
4.2 Байгаль орчны менежментийн зорилтууд:.....	11
V. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭ	12
5.1 Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	13
5.2 Хөрсөн бүрхэвчид учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ төлөвлөгөө ..	13
5.3 Усны нөөц, чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах.....	14
VI. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	15
VII. ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	16
VIII.НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭЛТ, НӨХӨН ОЛГОВРЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	16
IX. ТҮҮХ СОЁЛЫН ДУРСГАЛЫГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	16

X. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	17
10.1 Химийн бодисын ашиглалт хэрэглээний сургалт	17
XI. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	18
11.1 Зорилго	18
11.2 Хог хаягдлын эх үүсвэрт тавигдах стандарт шаардлага	18
11.3 Хог хаягдлын сөрөг нөлөөлөл.....	19
11.4 Төлөвлөлт	20
XII. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР	22
12.1. Зорилго	22
12.2. Агаарын чанарын хяналт	22
12.3. Усан орчны хяналт	23
12.4. Ургамлан бүрхэвчийн хяналт	23
12.5. Хөрсөн бүрхэвчийн хяналт.....	24
XIII. УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	26
13.1 Зорилго	26
13.2. Сургалт	27
13.2.1 Сургалтын хуваарь	27
XIV. ТАЛУУДАД ТАЙЛАГНАХ ХУВААРЬ.....	28
XV. ТӨСӨВ	28
XVI.ХАВСРАЛТ.....	29

Хүснэгтийн жагсаалт

Хүснэгт 1. Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах.....	13
Хүснэгт 2. Хөрсөн бүрхэвчид учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах	13
Хүснэгт 3. Усны нөөц, чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах	14
Хүснэгт 4. Нөхөн сэргээлтийн арга хэмээ.....	15
Хүснэгт 5. Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээ.....	16
Хүснэгт 6. Осол, эрсдэлийн төлөвлөгөө.....	17
Хүснэгт 7. Химийн бодис ашиглалт хэрэглээний сургалт	17
Хүснэгт 7. Химийн бодисын ашиглалт хэрэглээний сургалт.....	17
Хүснэгт 8. Хэрэгжүүлж буй хууль болон стандарт.....	18
Хүснэгт 9. Төлөвлөлт	21
Хүснэгт 10. Агаарын чанарын мониторинг	22
Хүснэгт 11. Усны хяналт шинжилгээ	23
Хүснэгт 12. Ургамалын мониторинг	23
Хүснэгт 13. Хөрсөн бүрхэвчийн хяналт шинжилгээ.....	24
Хүснэгт 14. Агаарын чанарын мониторингийн цэг.....	25
Хүснэгт 15. Хөрсний мониторингийн цэгүүдийн байршил	25
Хүснэгт 16. Ургамлын мониторингийн цэгүүдийн байршил.....	25
Хүснэгт 17. Усны мониторингийн цэгүүдийн байршил	26
Хүснэгт 18. Удирдлага зохион байгуулалт	26
Хүснэгт 19. Ургалт зааварчилгаа	27
Хүснэгт 20. БОМТ биелэлтийн танилцуулах.....	28
Хүснэгт 21. Жилийн нийт төсөв	29

Зургийн жагсаалт

Зураг 1. Сорговь нүүрсний уурхайн төслийн байршил	4
Зураг 2. Галба-Өөш-Долоодын говийн газар байрлах Сорговь төслийн байршил	8
Зураг 3. Хяналт-мониторингийн цэгүүдийн байршил	25

ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

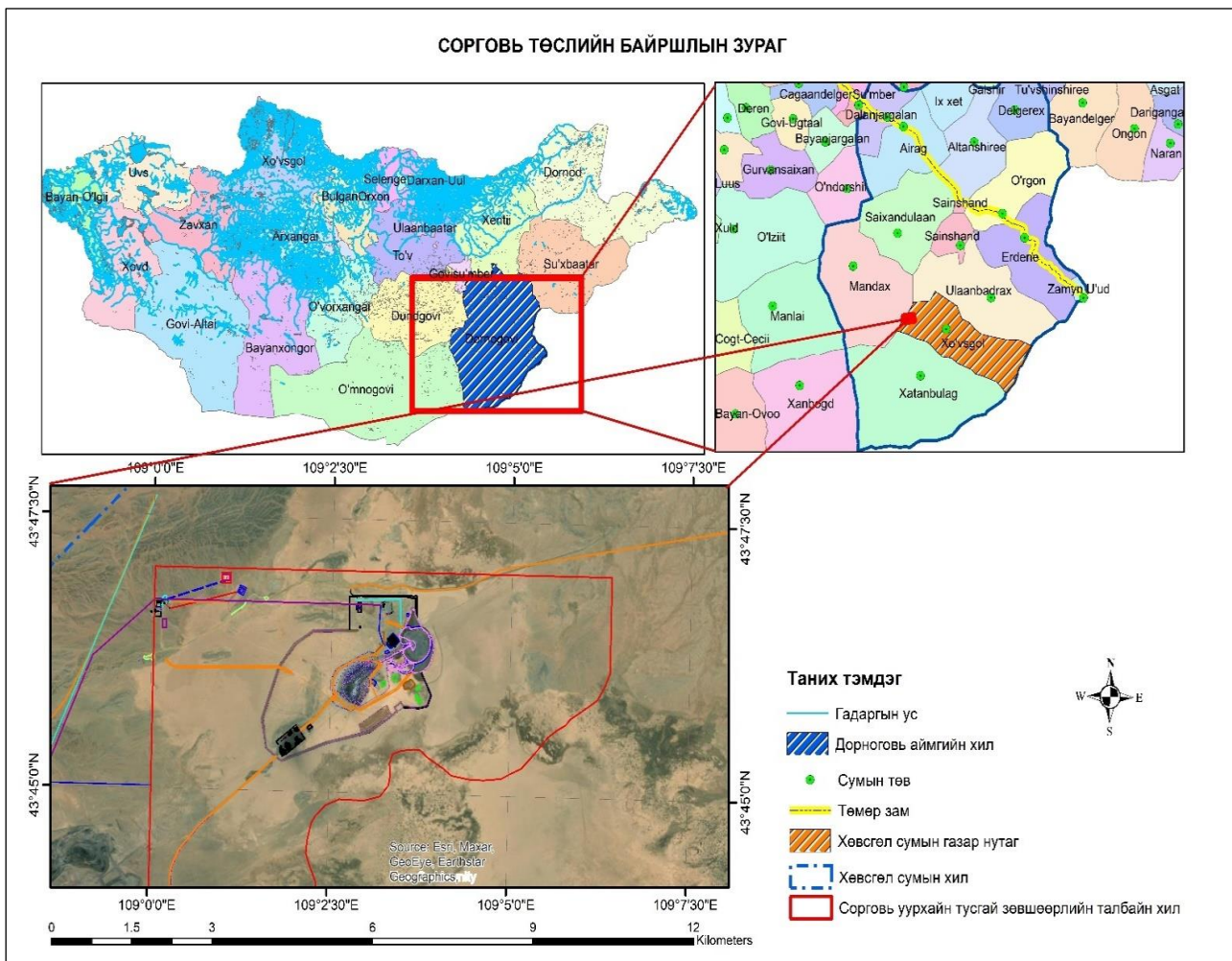
1.1 Төсөл хэрэгжүүлэгч: “Сора Интернэшнл” ХХК,

1.2 Улсын бүртгэлийн дугаар: MV-020738

1.3 Төсөл хэрэгжүүлэгчийн хаяг: Дорноговь аймаг Хөвсгөл сум Сорговь уурхай

“Сора Интернэшнл” ХХК нь 2019 оны 10-р сараас MV-020738 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий талбайд нүүрс олборлох төслийг хэрэгжүүлэхээр бэлтгэл, бүтээн байгуулалтын ажлуудыг гүйцэтгэж эхлэсэн.

Сорговь нүүрсний орд нь Дорноговь аймгийн Хөвсгөл сумын нутагт оршино. Дорноговь аймаг нь нийт 109.5 мянган кв.км нутаг дэвсгэртэй бөгөөд хүн амын суурьшилт сийрэг буюу 1.6 квадрат километр нутагт 1 хүн, 5.7 квадрат километр нутагт 1 өрх ногдож байна. Тус ордын талбай нь Улаанбаатар хотоос зүүн урагшаа 650 км, Дорноговь аймгийн төв Сайншанд хотоос баруун урагшаа 200 км, Хөвсгөл сумын төвөөс баруун хойшоо 70 км, хилийн Ханги боомтоос 145 км-ийн зайд оршдог.

Зураг 1. Сорговь нүүрсний уурхайн төслийн байршил

ТӨСӨЛ ХЭРЭГГИЖ БУЙ НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

Дорноговь аймгийн Хөвсгөл сумын нутаг дэвсгэр өвөл зуны температурын ялгаа ихтэй, хур тунадас багатай халуун зунтай, хуурайвтар уур амьсгалын мужид, зөөлөвтөр өвөлтэй дэд мужид хамаардаг. Агаарын үнэмлэхүй их температур $+41^{\circ}\text{C}$ -ээс давж халах үнэмлэхүй бага температур -40°C -ээс хүйтэн болох тохиолдол байдаг.

2.1 Агаарын температур:

Хөвсгөл сумын хувьд цаг уур нь харьцангуй дулаан, хүйтний улирал 11-р сарын 2-оос эхэлж 3-р сарын 25 хүртэл 143 хоног, дулааны улирал 3-р сарын 25-аас 11-н сарын 2 хүртэл 222 үргэлжилдэг байна. Төсөл хэрэгжиж буй газар харьцангуй нам дор, өргөн уудам хөндий бөгөөд говийн нам толгод гүвээгээр хүрээлэгдсэн газар бөгөөд жилийн ихэнх өдрийн температурын дундаж нь “+” градустай байдаг. Агаарын дундаж температур зуны улиралд $20-24.00^{\circ}\text{C}$, өвлийн улиралд $-11.7-15.90^{\circ}\text{C}$ байдаг. Жилийн дундаж температур нь $+3.70^{\circ}\text{C}$ байдаг.

Хөрсний гадарга дээр зундаа $+59.00^{\circ}\text{C}$ хүртэл халж, өвөлдөө -36.60°C хүртэл хүйтэрдэг. Газрын гүнд температурын хуваарилалт нь тодорхой зүй тогтолтой. Зуны улиралд гүн ихсэхээр температур буурч, өвлийн улиралд гүн рүүгээ дулаарч хавар намар шилжилтийн байдалтай байдаг. Хөрсний гэсэлт нар дулааны нэвчилт нөлөө үйлчлэлтэйгээр газрын өнгөн хөрснөөс алгуур гэсэж газрын гүн рүү аажим доошилж дуусдаг.

2.2. Хур тунадас:

Хөвсгөл сум орчимд хур тунадасны хэмжээ бага, хуурай цаг агаартай. Жилдээ орох хур тунадасны хэмжээ нь дөнгөж 102.4 мм бөгөөд хур тунадасны 60% нь зуны улиралд ордог ба зундаа тоотой их усархаг түр зуурын бороо ордог. Сүүлийн жилүүдэд уур амьсгалын дулаарлаас шалтгаалан зүсрэн орох бороо цөөрч ганц нэг хүчтэй аадар бороо орох болсон. Өвөлдөө цас маш бага унадаг бөгөөд цасан бүрхүүл бараг тогтдоггүй. Жилийн ойролцоогоор 30 хоногт л бороо ордог байна.

2.3 Нарны цацраг, гийгүүлэлт:

Манай орны нутгаар жилд дунджаар нарны гийгүүллийн үргэлжлэх хугацаа 2800-3600 цэгийн хооронд хэлбэлзэж байдаг ба нийлбэр цацрагийн хэмжээ жилд 5237.5-6285 мДж/м² байдаг. Хөвсгөл сум орчмын нарны гийгүүллийн үргэлжлэх хугацаа дунджаар жилд 3409.1 цаг, сард 284.1 цаг, хоногт 9.45 цаг байдаг.

2.4 Салхи, шуурганы горим:

Говийн бүсэд голдуу баруун хойноос харьцангуй хүчтэй салхилдаг. Жилийн дундаж салхины хурд 3.7 м/с, сүүлийн 10 жилд салхины хурд хамгийн ихдээ 30 м/с хүрч ширүүсч байсан байна. Төслийн бүс нутагт жилийн дундаж байдлаар баруун, баруун хойд чиглэлийн салхи зонхилно. Өвлийн улиралд баруун, баруун хойд, хойд чиглэлийн салхи зонхилж байснаа зуны улиралд өмнөд зүгийн салхины давтагдал нэмэгдэж ирдэг зүй тогтолтой.

2.5 Агаарын чийгшил ба даралт:

Хөвсгөл сумын нутаг дэвсгэр нь чийгшил багатай хуурай уур амьсгалтай нутаг бөгөөд агаарын харьцангуй чийгшлийн дундаж утга 45-50%, их утга өвлийн улиралд ажиглагдах бөгөөд 1 ба 12 саруудад 50-68%-тай байна. Хавар намарт агаарын харьцангуй чийгшлийн бага утга буюу 22-47% ажиглагдана. Хоногийн явцад агаарын харьцангуй чийгшлийн их утга өглөө үүрээр, бага утга нь их үдэд ажиглагддаг. Агаарын даралт дунджаар 847-856гПа, өвлийн агаарын дундаж даралт 856гПа, зуны агаарын дундаж даралт 847гПа байдаг.

2.6 Төслийн бүс нутгийн физик-газар зүйн нөхцөл

Дорноговь аймгийн Хөвсгөл сум нь Монгол орны физик газарзүйн мужлалаар газрын гадаргын хувьд Говийн-Их мужид багтдаг. Төслийн нутаг дэвсгэрт Эхэн хайлааст уул (1873 м), Дэнгийн нуруу (1975 м), Дөрвөлжин уул (1612м)-с орших бөгөөд талбайн ойролцоох уулс толгод нь д.т.дээш 1600-1900 м, мөн Гурвантэс-Борзонгийн говийн элсний мужид хамаарагдах Жарангийн элс байрлана.

Төслийн талбай нь Эхэн Хайлаастын синклиналийн баруун хойт хэсэгт байрших ба нүүрсний давхраас агуулагч дээд пермийн Дэлийн шанд формацын хурдас нь хойт хэсгээрээ дунд-дээд карбоны Тост формацын андезит-базальтаас тогтох эффузив зузаалаг болон түүнийг зарим хэсгээрээ тасалдалтайгаар хучих доод пермийн Тогоот хар формацын риолит, риодацитаас тогтох хүчиллэг зузаалаг дээр угаагдлын гадаргуугаар хиллэдэг болно. Дэлийн шанд формац хайгуулын талбайн энэ хэсэгт бараг бүхэлдээ дээд дөрөвдөгч-орчин үеийн сэвсгэр хурдсаар хучигдах боловч гуу жалгаар хэрчигдэж идэгдсэн хэсгийн хоёр захаар байнга ил гардаг гаршийн уналын азимут нь 170-2000, налуугийн өнцөг нь 35-400 байна.

2.7 Хөвсгөл сумын танилцуулга:

Дорноговь аймгийн Хөвсгөл сум нь аймгийн төв Сайншандаас 160 км-т, Улаанбаатар нийслэлээс 624 км-т байрладаг. 8400 кв/км нутагтай. Хөвсгөл сум нь Түшээт хан аймгийн Мэргэн вангийн хошууны нутаг бөгөөд Ардын хувьсгал мандсаны дараа 1924 онд Хутаг уулын хошууны Цээл сум, Ойдог зангийн сум, 1925 онд Өлзийт, 1929 онд Жавхлант, 1931 онд Гурван Хөвсгөл уулын энгэрт төвлөрч Хөвсгөл сум болжээ.

Одоо тус сум Гурван хөвсгөл, Жавхлант, Элст, Чулуут гэсэн 4 багтай, 1593 хүн амтай, төвийн эрчим хүчинд холбогдсон, үүрэн телефоны үйлчилгээтэй, 240 хүүхдийн суудалтай ЕБСургуультай, 50 ортой дотуур байр, 10 ортой хүн эмнэлэг, 75 ортой хүүхдийн цэцэрлэг, 160 хүний суудалтай соёлын төв ажиллаж байна.

Хөвсгөл сум нь байгалийн үзэсгэлэнт газар олонтой бөгөөд үүнд нутагт Хутаг уул, Гуа тээг, Сүлдэнэ хөх овоо, Шувуун шанд, Харанхуйн ам, Асман булаг, Эхэнэ улаан худаг зэрэг байгалийн үзэсгэлэнгээ гайхуулсан газар нутагтайн зэрэгцээ байгалийн төрөл бүрийн эмийн ургамал элбэгтэй ба ан амьтан араатан жигүүртнээр элбэг.

2.8 Хөрс ургамал

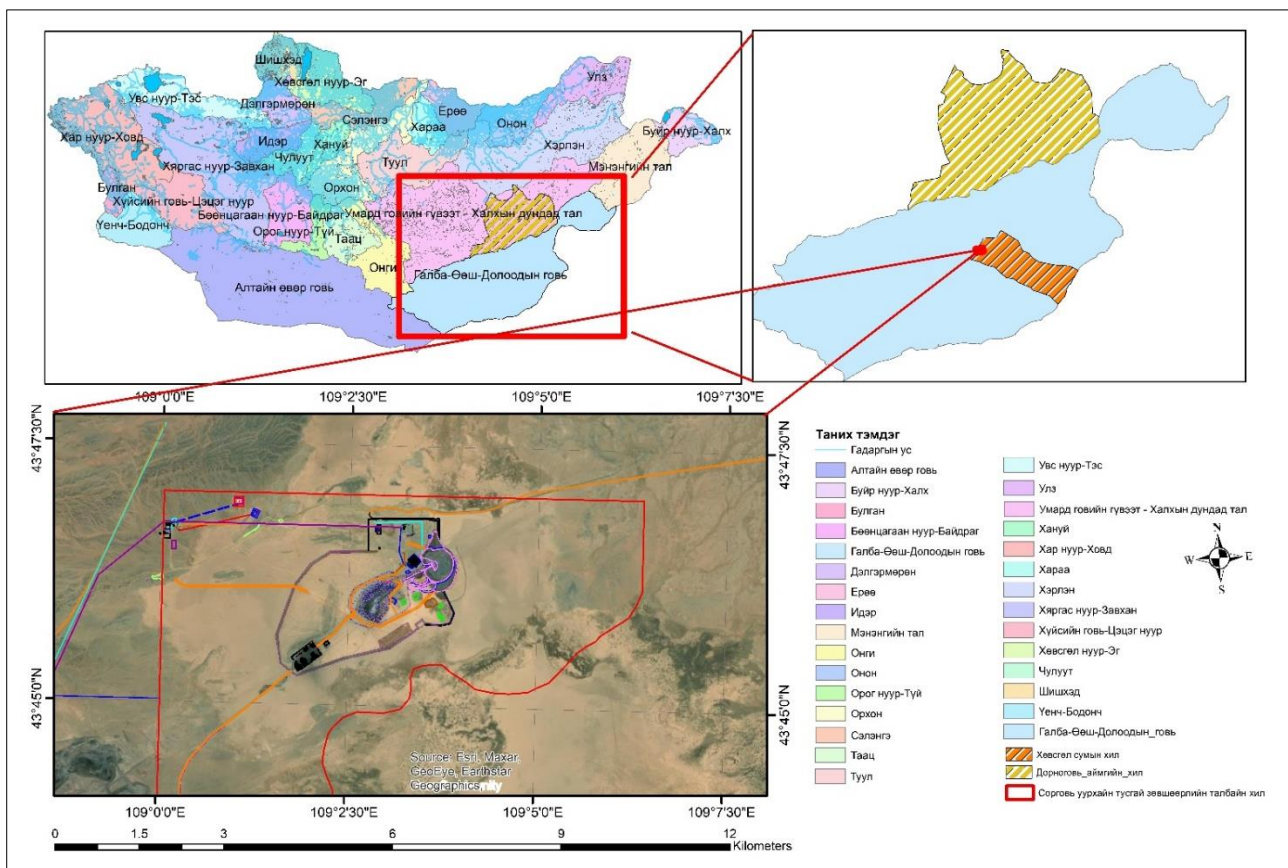
Говийн хөрсний их мужийн цөлөрхөг хээрийн бүсэд багтдаг. Хур тунадас ховор, эрс гандуу уур амьсгалтай, өвс ургамал тарчиг сийрэг энэ талбай нь говийн бор хөрстэй. Хөрс үүсэх явц гандуу нөхцөлд явагдах учир салхины үйл ажиллагаа хөрсний агаарын солилцоог идэвхжүүлж, ууршилтыг ихэсгэн хуурайшихад нөлөөлж өвс ургамлыг хийсгэн тараах тул зөвхөн үндэсний зарим нь ялзмаг болдогоос органик үлдэгдлийн хэмжээ маш бага 1% -иас бараг үл хэтэрнэ. Иймээс сайр чулуу ихтэй хуурай хагас карбонатлаг байдгаас нийтлэг мараалаг шинж үл ажиглагдана. Харин хонхор, хотгор, тойром, булаг шанд бүхий газруудаар хужир мараа энд тэнд тогтсон байна. Говийн цаг уур, хөрсний онцлогоос шалтгаалан ургамлын нягтшил багатай, сийрэг тачир хөрсийг нийтэд нь бүрхэж чаддаггүй энд тэнд хэсэг хэсгээрээ ургадаг боловч шимт чанартай байдгаараа онцлог юм. Энд агь, шарилж, таана, мангир, хөмөл, монгол өвс, хазаар өвс, баглуур зэрэг олон наст ургамал, чихэр өвс, цулхир, гоёо зэрэг эмийн ургамал, хайлаас, тоорой, сухай, заг, жигд, зэгс, зээргэнэ, бударгана, хармаг, харгана гэх мэтийн модлог, бутлаг говь цөлийн ургамал ургадаг.

2.9 Амьтны аймаг

Энд говь цөлийн амьтад болох хулан, аргаль, янгир, хар сүүлт зэрэг туурайтан, махчин амьтдаас чоно, шилүүс, хярс, үнэг, өмхий хүрэн, мануул, жигүүртнээс бүргэд, тас, шонхор, харцага, элээ, ногтруу, тагтаа, болжмор, хулан жороо, хэвлээр явагчдаас олон зүйл гүрвэл, могой, мэрэгчдээс туулай, алаг даага, чичүүл, бозлог, шавьж идэштнээс зараа, шавьжаас хэдэн төрлийн аалз, арваалж, ямаан ууц, байх ба эдгээр амьтдаас нэн ховордсон, устаж алга болохын даваан дээр байгаа төрөл, зүйлүүдийг агнах, устгахыг хориглож дархан цаазтай болгожээ.

2.10 Ус зүй

Дадын хар толгой-2 талбай нь төв Азийн гадагшаа урсгалгүй ай савын бүсэд багтдаг. Талбайн хэмжээнд гадаргуугийн усан сүлжээ муу хөгжсөн ба байнгын урсгал ус байдаггүй. Талбайн хэмжээнд жижиг булгууд байх боловч эдгээр нь тухайн жил улирлын цаг уур, хур тунадасын хэмжээнээс хамаарч усны горим хувьсамтгай зарим үед гандаж ширгэдэг. Хуурай сайр, тойрмууд нь хур тунадас ихтэй үед усаар дүүрээд богино хугацаанд хөрс болон агаарт ууршдаг. Хүн малын усны хэрэгцээнд голлон худгийн ус хэрэглэх ба багаар булаг шандын ус ашигладаг. Залуу хагарлууд дагасан дөрөвдөгчийн хурдсанд хуурай сайр нуурын зах хавий бараадуулан гар болон өрөмдмөл гүний худгууд гаргасан байдаг бөгөөд эдгээрийн усны түвшин 1-7 м хүртэл гүнтэй, эрдэсжилт ихтэй байна.

Зураг 2. Галба-Өөш-Долоодын говийн газар байрлах Сорговь төслийн байршил

ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛӨЛ

3.1 Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

“Сора Интернэйшнл” ХХК-ийн “Сорговь” нүүрсний уурхайн үйл ажиллагааны явцад төслийн орчны агаарт халаалтын зуух, хүнд механизмуудаас агаарт бохир утаа хаягдах, бохирдуулагч хорт хий үүсч агаар бохирдуулах нөлөөлөл үзүүлж болзошгүй. Үүний зэрэгцээ төслийн талбайн орчмын нутаг нь уур амьсгалын хувьд хэт хуурай, жилдээ хур тунадас маш бага унадаг говь цөлийн бүсэд оршдог. Хур бороо багатай агаар хуурайшсан салхитай үед хөрсний овоолго, уурхайн мөргөцөг ба ажлын түвшин, уурхайн дотоод зам зэргээс тоос шороо хийсэх, мөн тэсэлгээний үед их хэмжээний тоос босдог нь ажиллагсадын эрүүл мэнд, орчны агаар, хөрс ургамлын бүрхүүлд нөлөөлнө. Цаг агаар, салхины хурд, газарзүйн онцлог, тээврийн хэрэгслийн төрөл, жин, хурд, нэгж тээвэрлэлтийн хугацаа зэргээс шалтгаалан нөлөөлөл нь ялгаатай байна.

3.2 Газрын гадарга болон газрын хэвлийд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

Нүүрсний ордоос нүүрс олборлохын тулд хийгдэх уурхайн бүтээн байгуулалт, уурхайн үйл ажиллагаа, болон нүүрс тээвэрлэлтийн үйл ажиллагааны явцад хөрс хуулах, уурхайн дотоод зам дэд бүтцийн барилга байгууламжууд зэргээс газрын гадаргад тодорхой өөрчлөлтүүд гарна. Газрын байгалийн өнгө төрх, геологийн тогтоц шууд өөрчлөгдөх зэрэг сөрөг нөлөөлөл үзүүлнэ.

Түр хугацаагаар ашиглах барилга, байгууламж байршуулах газруудад шимт хөрсийг хуулж хадгалж байгаад ашиглалтын дараа хаалтын нөхөн сэргээлтээр хэлбэршүүлэн тэгшилж, шимт хөрсөөр

хучин ургамалжуулах тул ийм төрлийн эвдрэлтэй газруудад газар дүрсийн өөрчлөлт орохооргүй байдал ажиглагдаж байна. Үйл ажиллагаанд өртөх талбайн дийлэнхийг Гөлөөний тойрмын шал хэсэг эзэлдэг. Газар болон газрын хэвлийд үзүүлэх нөлөөллийн эрчим нь үйл ажиллагааны үргэлжлэх хугацаанаас хамаарч байгаа тул ашиглалтын богино хугацаатай төслийн хувьд газар дүрсийн өөрчлөлтөөс бусад сөрөг нөлөөг бууруулах, улмаар арилгах боломжтой болно.

3.3 Гадаргын ус болон газрын доорх усанд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

Төсөл хэрэгжих нутаг нь Төв Азийн гадагш урсацгүй ай савын гадаргын усны нөөц багатай нутагт багтах бөгөөд цөл, цөлөрхөг хээр, хээрийн бүс хосолсон халуун хуурай бүс нутагт хамаарах ба бүс нутгийн гадаргын усны хамгийн гол сүлжээ нь Цувираагийн сайр ба Гөлөөний тойром байна. Энд байнгын урсацтай гол горхи байхгүй бөгөөд зөвхөн эрчимшил ихтэй бороо, хайлсан цаснаас хуурай сайруудаар түр урсац үүсэх нөхцөлтэй. Түр урсац нь жижиг нуур, тойрмуудыг мөн түр устай болгож удалгүй ууршлын улмаас хатаж ширгэнэ. Түр урсацтай сайрууд болон нуур тойром намгууд нь тодорхой хэмжээгээр ууршиж, газарт шингэж алга болох хүртэл тодорхой хугацаанд хүн, мал, зэрлэг амьтны унд болдог байна.

Төслийн талбай Цувираагийн сайр цутгах Гөлөөний тойромд байрших тул хур тунадас их үед үерт өртөх усанд автах магадлалтай. Иймээс төслийн үйл ажиллагаанаас гадаргын усанд дараах нөлөөллийг үзүүлж болзошгүй.

Их борооны үед уурхайг усанд автуулах, овоолгын суурийг идэх зэрэг төслийн үйл ажиллагаанд нөлөөлж болзошгүй учир Цувираагийн сайраас орж ирэх урсацыг хөрсний овоолго болон хамгаалалтын далангаар чиглэл барин даялуулан өөрчлөх бөгөөд энэ нь урцасын горимыг өөрчлөлтөд оруулна. Горимыг өөрчлөх боловч усны хуримтлал Гөлөөний тойрмоос гадагш гарахгүй.

Төсөл хэрэгжүүлэхэд усыг унд ахуйн хэрэгцээ болон технологийн хэрэгцээнд ашиглана.

Уурхайн орчмын гүний худгийн усны нөөц, усны чанарт нөлөөлөх нөлөө бага, ойр орчмын худгийн усан дахь цацраг идэвхит изотопын хувийн идэвх нэмэгдэхгүй. Төслийн үйл ажиллагааны явцад газрын доорх усны нөөцөд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл бага байна.

3.4 Хөрсөн бүрхэвчид үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

Говийн хөрсний их мужийн цөлөрхөг хээрийн бүсэд багтдаг. Хур тунадас ховор, эрс тэс гандуу уур амьсгалтай, өвс ургамал тарчиг сийрэг энэ талбай нь говийн бор хөрстэй. Ашиглалтын явцад нийт 218,3 га талбайн хөрсөн бүрхэвч эвдэрч доройтохоор байгаа бөгөөд шалархуу төрлийн хөрс хамгийн их орон зайг эзэлж байна.

Нүүрс олборлолтод өртөгдөх дийлэнх талбай Гөлөөний тойрмын шалархуу хөрстэй газарт явагдах бөгөөд ургамлан нөмрөггүй тухайн газрын хөрсний эвдрэлийн цар хүрээ улам нэмэгдэх.

Салхи шуургатай үед шимт хөрс болон хурдас чулуулгийн овоолгууд болон шинээр үүссэн шороон замын нөлөөгөөр хөрсний бүтэц алдагдаж нарийн ширхэгтэй тоос, шороо агаарт дэгдэж, орчны газрын хөрс, ургамлан нөмрөгийг доройтуулах

Ашиглалтын явцад үүсэх уурхайн карьер, шимт хөрсний болон хурдас чулуулгийн овоолгууд нь сөрөг нөлөөллийн их зэрэглэлд хамрагдах бөгөөд ялангуяа ашиглалтын талбайд байрлалтай ухагдсан

далан шуудуу ил уурхай-нүүрсний агуулах хурдас чулуулгийн овоолго хооронд үүссэн замын нөлөөгөөр хөрсөн бүрхэвч их хэмжээгээр доройтож эвдрэхээр байна.

3.5 Ургамалд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

Төслийн хэрэгжилтийн явцад, ялангуяа шимт хөрсийг хуулах үед ургамал, ургамлан нөмрөг биет хэмжээгээр сүйтгэгдэж дараах төрлийн сөрөг нөлөө үүсэж болзошгүй.

Үүнд:

- Хуулсан шимт хөрстэй хамт ургамлын үрийн болон ургал эрхтэний нөөц зөөвөрлөгдөж, шимт хөрсийг буруу хадгалбал тэдгээр нөөцүүд шууд эрсдэлд орно.
- Уул уурхай үйл ажиллагаа хязгаарлагдмал, бага хэмжээний орон зайд, богино хугацаанд явагдах тул ургамлын зүйл, төрөл устах аюул нүүрлэхгүй.
- Уурхай болон овоолгууд, нүүрс хадгалах агуулахаас салхитай үед тоос, тоосонцорууд хийсэж эвдрэлд өртөөгүй газрын ургамал, бэлчээрийг дарах сөрөг нөлөөлөл үзүүлж болзошгүй.

3.6 Амьтаны аймагт үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

“Сора Интернэйшнл” ХХК-ийн “Сорговь” нүүрсний уурхайн үйл ажиллагаа болон нүүрс тээвэрлэлтийн үйл ажиллагааны явцад амьтаны аймагт дараах нөлөөллүүд үүсч болзошгүй юм.

- Энэ бүс нутгийн махчин амьтад нь ихэвчлэн шөнийн идэвхтэй тул өдрийн цагаар махчин амьтад үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл харьцангуй бага ба хулан гэх мэт зүйл хүний үйл ажиллагааны нөлөөлөлд өртсөн талбайгаас зайлсхийх магадлалтай.
- Мах идэшт хөхтөн амьтад нь байнгын хөдөлгөөний ачаалалтай автозамуудыг хөндлөн гарахаас зайлсхийх, уурхайн байнгын ажилагааны явцад дуу чимээ, хөдөлгөөнөөс зайлсхийх хандлагатай бөгөөд энэ нь популяцийн тусгаарлалт үүсгэх сөрөг нөлөөтэй.
- Уурхайн байнгын ажиллагаа болон нүүрс тээвэрлэх ажил гүйцэтгэж байгаа тээврийн хэрэгслийн байнгын шилжилт хөдөлгөөн, дуу чимээ нэмэгдсэнээр ан амьтан дайжих, байршил тархалт нь өөрчлөгдөх, амьдрах орон зай нь хумигдана.

3.7 Оршин суугчдад үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

“Сора Интернэйшнл” ХХК-ийн “Сорговь” нүүрсний уурхайн талбай орчимд байнгын суурьшилтай малчин өрхүүд нь тусгай зөвшөөрлийн хилийн гадна байх бөгөөд төслийн талбайгаас хамгийн багадаа 3.5 км алслагдсан байршилтай байх нь газар чөлөөлөх шаардлагагүй болохыг харуулж, өрхүүдийн байршилд төслөөс үзүүлэх нөлөө үгүй болохыг илтгэнэ. (БОННУ)

Малчин өрхүүд тус бүртээ эзэмшлийн худагтай бөгөөд худаг уст цэг өвөлжөө, хаваржааны бууцнаас 500-3500 орчим метрийн зайд байдаг ба худгийн усаар малаа услахаас гадна унд ахуйдаа хэрэглэдэг бөгөөд төсөл хэрэгжих газрын эргэн тойронд нийт 8 худаг, уст цэг бүртгэсэнээс 5 нь байнгын устай байдаг ч малчдын үзэж байгаагаар энэ нь бэлчээрийн усан хангамжийг бүрэн хангаж чаддаггүй байна. (БОННУ) Мөн хүн амын тоо, бодит орлого нэмэгдэх, үйлдвэр үйлчилгээний салбарын үйл ажиллагааг нэмэгдүүлэх г.м) эерэг нөлөөлөхөөр байна.

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ЗОРИЛТ

4.1 Байгаль орчны бодлого

Байгууллагын зорилго болон төлөв байдал, үйл ажиллагаа явуулж байгаа хүрээлэн буй орчны нөхцөл байдлыг анхааран авч үзсэнээр Сора Интернэшнл ХХК-ийн удирдлагууд нь нийцлийн үүргийнхээ дагуу ISO 14001:2015 стандартын зарчим болон шаардлагуудыг даган мөрдөж Байгаль орчин (БО)-ны удирдлага тогтолцоог байнга сайжруулж хэрэгжүүлнэ.

Бид хүрээлэн буй орчны бохирдлоос урьдчилан сэргийлж, гарах сөрөг нөлөөллийг бууруулахын тулд дараах зарчмыг үйл ажиллагаандаа мөрдлөг болгоно. Үүнд:

- Компанийн дээд удирдлагаас эхлэн бүх шатны удирдах ажилтнууд Хүрээлэн буй орчны асуудлаар манлайлагч нь байж, удирдах ажилтны үүрэг хариуцлагыг бүрэн ухамсарлана.
- Хүрээлэн буй орчны доройтлоос урьдчилан сэргийлж, сөрөг нөлөөлөл учруулахгүйн тулд Байгаль орчны журмуудыг даган мөрдөнө.
- Байгалийн нөөцийг зөв зохистой ашиглах, удирдлагын тогтолцоог байнга сайжруулах үйл ажиллагаандаа нийт ажиллагсад, харилцагч байгууллагуудын оролцоог хангана.
- Нийт ажилчдад Хүрээлэн буй орчны бохирдлоос сэргийлж ажиллах мэдлэг, ойлголтыг олгож, тэднийг зөв арга барилд сургаж ажиллана.
- Хүрээлэн буй орчинд бага нөлөө үзүүлдэг шинэ материал бүтээгдэхүүнийг шинжлэн судлаж аюултай хог хаягдлын үйл явцыг удирдаж сайжруулна.
- Эрхэлж буй үйл ажиллагаандаа нөхөн сэргээгдэхгүй эрчим хүчний хэрэглээг бууруулж, сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрээр оруулах технологийг нутагшуулахыг эрмэлзэнэ.
- Хүрээлэн буй орчинд үзүүлэх үр нөлөөг сайжруулахын тулд жил тутам удирдлагын дүн шинжилгээ хийж, үр дүнг нийт ажиллагсад, сонирхогч талуудад мэдээлнэ.

4.2 Байгаль орчны менежментийн зорилтууд:

Тус байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө нь Сорговь нүүрсний орд газрын ил уурхайн үйл ажиллагааны явцад “Сора Интернэшнл” ХХК болон түүний гэрээт байгууллагуудын байгаль орчны чиглэлээр авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээг тодорхойлох зорилготой. “Сора Интернэшнл” ХХК ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн хувьд уурхайлалтын үйл ажиллагаанд оролцож буй нийт ААН, үйлдвэрлэл эрхлэгчдэд тус БОМТ-г мөрдүүлнэ.

Тус байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөгөөр дараахь арга хэмжээг хэрэгжүүлэхийг зорино.

Үүнд:

- Монгол улсын холбогдох хууль тогтоомж стандартууд болон олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн хариуцлагатай уул уурхайн тэргүүн туршлагуудыг хэрэгжүүлж ажиллах ба нийтээр дагаж мөрдөх байгаль орчны бодлого, хууль, тогтоомжид нийцүүлэн төслийн бүх үйл ажиллагааг явуулна.
- БОННҮ нэлгээний заалтуудыг хэрэгжүүлэх,
- Байгаль орчны төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх хамаарал, хамрах хүрээг тодорхойлох,
- Төслийн үйл ажиллагаанд ашиглагдах эд материалыг зүй зохистой ашиглан, байгалийн нөөц баялгийг арвилан хэмнэх зарчмыг баримтлан ажиллана.
- Байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх, сөрөг нөлөөллийг бууруулах, дүйцүүлэн хамгаалах төлөвлөгөө түүний гүйцэтгэлийг байнга сайжруулахын тулд авч хэрэгжүүлбэл зохих арга хэмжээ, хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлж үйл ажиллагааныхаа удирдлага зохион байгуулалтад хяналт тавьж, үнэлж дүгнэж ажиллана.

V. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭ

Агаарын чанар, хөрс, усан орчин, биологийн олон янз байдлыг хамгаалах талаар дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэн.

5.1 Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Хүснэгт 1. Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах

№	Арга хэмжээ	Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал	Ус ашиглах хэрэглээний жилийн зардал	Хугацаа давтамж	Баримт бичиг
1.	Орчны тоосжилтыг бууруулах зорилготой зам дагуух усалгаа хийх	Орчны тоосжилтыг багасгах зорилгоор технологийн зам, талбайд тогтмол усалгаа хийх	Өдрийн усны дундаж зарцуулалт 150м3- ихгүй	Сарын зардал 930,000	11,160,000	Жилийн турш	MNS 4585 :2007 Агаарын чанарын стандарт, Агаарын тухай хууль
2.	Автомашинны хурдны хязгаарт хяналт тавих	Автомашинны хурдны хязгаарын хэмжиж бүртгэл мэдээлэл хөтлөх	7 хоногт 3-4 удаа	Хурд хэмжигч багаж ашиглах	Тухайн жил бүрд	Жилийн турш	
Нийт 11,160,000							

5.2 Хөрсөн бүрхэвчид учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ төлөвлөгөө

Хүснэгт 2. Хөрсөн бүрхэвчид учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах

№	Арга хэмжээ	Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал	Нийт зардал	Хугацаа давтамж	Баримт бичиг
1.	Олон салаа зам гарган хөрс эвдрэхээс урьдчилан сэргийлэх	Төслийн талбай доторх замыг тэмдэгжүүлэх, холбогдох дүрэм журмыг мөрдүүлэх, зам ашиглалтыг хянах, арчилгааг тогтмол хийх	Тусгай зөвшөөрлийн талбайн хил	-	500,000	Сард 1 удаа	MNS 5917:2008 "Уул Уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт
2.	Уурхайн нөлөөллийн бүсийн хөрсөн бүрхэвчээс дээж авч Хөрс судлалын имтгэмжлэгдсэн лабораторт шинжлүүлэх	Инженер геодези ХХК-д Засварын талбай, Шимт хөрсний овоолго, үйл ажиллагааны нөлөөллөлд өртсөн талбайгаас дээж авч хөрсний механик бүрэлдэхүүн, хүнд металлыг тодорхойлуулах	Тусгай зөвшөөрлийн талбайн хил	200,000	800,000	Улирал тутамд 1 удаа	(MNS 3310:1991) (MNS ISO 10390:2001) (MNS 6824:2020) (MNS ISO 11466:2007)
3.	Цаашид нэмэлтээр ашиглах талбайн шимт хөрсийг хуулан авч нөхөн сэргээлтэнд зориулан тусгайлан хадгаллах.	Удаан хадгаллах шимт хөрсний үржил шимийн алдрал бохирдолоос урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ хэрэгжүүлэх.	м3	-	Үйл ажиллагааны зардал	Жилийн турш	(MNS 5916:2008) Газар шорооны ажлын үед шимт хөрс хуулалт, хадгалалт

4.	Газрын гадарга, хэвлий эвдэгдэх, доройтох, нөлөөлөлд өртөх	Зөвшөөрөлгүй газар хөндсөн тохиолдолд байгаль орчны зөрчлөөр бүртгэж, зөрчлийг арилгах шаардлагатай арга хэмжээг авах	Зөрчил илэрсэн тохиолдол бүр	-	Үйл ажиллагааны зардал	Жилийн турш	MNS 5916:2008 MNS 5917:2008 стандарт, компаний дотоод журам
Нийт 1,300,000 мян төг							

5.3 Усны нөөц, чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах.

Хүснэгт 3. Усны нөөц, чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах

№	Арга хэмжээ	Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал	Нийт зардал	Хугацаа давтамж	Баримт бичиг
1.	Ахуйн бохир усыг байгаль орчин хүний эрүүл мэндэд сөрөг нөлөө үзүүлэхгүйгээр хангаж ажиллах	Хаяглад усны 2024 дүгнэлт гаргуулах улиралд тутамд шинжилгээнд хамруулах	1	-	500,000	Жилийн турш	Усны тухай хууль, Усан орчны чанарын үзүүлэлт. Ерөнхий шаардлага” MNS4596:1998, MNS4943:2015. Хүрээлэн байгаа орчин. Усны чанар, хаягдал ус. Ерөнхий шаардлага”
2.	Шинэ худаг ашиглалтанд оруулах	Бүрэн тоноглогдсон худаг уст цэгийг нэвтрүүлэх	1	-	Үйл ажиллагааны зардал	2024 онд	
3.	Ундны усны эрүүл ахуйн шаардлагыг хангаж ажиллах	Ундны усны эрүүл ахуйн хамгаалах бүсийн тэмдэг тэмдэглэгээ байршуулах, сар бүр тогтмол цэвэрлэгээ хийх	Худаг уст цэгт	-	300,000	Жилийн турш	
4.	Усны хэрэглээг хамгийн бага түвшинд барих	Ус, усны хэрэглээний тухай нийт ажилчдад сургалт орох	-	-	-	Жилийн турш	
Нийт 800,000							

VI.НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 4. Нөхөн сэргээлтийн арга хэмээ

№	Арга хэмжээ	Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал	Нийт зардал	Хугацаа давтамж	Баримт бичиг
1.	Газрын тухай хууль 50-р зүйл, Газрыг үр ашигтай, зохистой ашиглах хамгаалах нийтлэг шаардлага, 56 зүйл, газар эзэмшигч нь эзэмшил газрын 10-аас доошгүй хувийг ногоон байгууламжтай байна гэсэн шаардлагад нийцүүлэн модлог ургамал тариалах.	Хавар, Намрын улиралд 2500 ширхэг хайлаас модыг тус бүр тарьж ургуулах усалгаа арчилгаа тогтмол хийж гүйцэтгэнэ.	2500 ш	4000	10.000.000	Хавар, Намар	MNS 5915:2008 MNS 5917:2008 MNS 5918:2008 Уул уурхайн үйл ажиллагааны улмаас эвдрэлд орсон газарт техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлт хийх аргачлал (2015 оны А138)
2.	Шимт хөрсний нөөц бүрдүүлэх	Шимт хөрсний хамгаалалтын стандартыг хэрэгжүүлэх	...м ³	-	Үйл ажиллагааны зардал	Жилийн турш	
3.	Нутгийн ургамлын үр түүж бэлтгэх	Нутгийн иргэд, БОМ, байгаль хамгаалагчтай хамтран ажиллах	5 кг	-	Үйл ажиллагааны зардал	10 сард	
4.	Төсөл хэрэгжүүлэх явцад эвдэрч элэгдсэн газрыг техникийн нөхөн сэргээлт хийх	Тайлант жилийн хугацаанд	Тухай бүр	-	Үйл ажиллагааны зардал	Жилийн турш	
Нийт 10,000,000 сая төгрөг							

VII. ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

“

Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах” гэж төслийн үйл ажиллагаанд өртөгдөн унаган төрх, хэв шинж, амьдрах орчноо алдсан биологийн олон янз байдлыг өөр газарт нөхөн хамгаалах арга хэмжээг хэлнэ. /БОНБҮТХ-3.1.11/.

“Сора Интернэшнл” ХХК нь уурхайн бүтээн байгуулалтын явцад төслийн талбайн орчны бүс нутгийн биологийн төрөл зүйлд тодорхой хэмжээний сөрөг нөлөөлөл үүсэхгүй бөгөөд, Бид биологийн төрөл зүйлийг дүйцүүлэн хамгаалах төлөвлөгөө хэрэгжүүлэхэд доорхи зарчмыг баримтлан жил бүрийн Байгаль орчныг хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнд тодорхой ажлуудыг тусган ажиллах болно.

- Төслийн талбай, хүрээлэн байгаа орчны биологийн төрөл зүйлд аль болох нөлөө үзүүлэхгүй байх буюу бага байлгах зорилгоор нөлөөллөөс сэргийлэх, бууруулах, хянах тохирох арга техник, журмыг хэрэгжүүлнэ.
- Ажлыг гүйцэтгэхдээ экологийн тэнцвэрт байдалд сөргөөр нөлөөлөхгүй, амьд байгалийн хөдөлгөөнд үзүүлэх нөлөөллийг Төслийн баримт бичигт заасан зөвшөөрөгдөх хэмжээнээс хэтрүүлэхгүй байх арга барилаар ажиллана.
- Амьтан, ургамалд ноцтой нөлөөлөл/гэмтэл учруулах тохиолдлыг мэдээлнэ.

Хүснэгт 5. Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээ

№	Дүйцүүлэн хамгаалах зорилт	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Хамгаалах арга хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нийт зардал	Хугацаа /давтамж/	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Биотехникийн арга хэмжээ	Идэш тэжээл хомсдсон усгүйтсэн бэлчээр нутагт	Сумын Байгаль орчны мэргэжилтэнтэй хамтран хийх	40	1,000,000	Тухайн үед	
Нийт 1,000,000							

VIII. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭЛТ, НӨХӨН ОЛГОВРЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төсөл хэрэгжих орчны оршин суугчдын газар эзэмших, ашиглах эрх хөндөгдөхгүй, одоогийн байгаа ахуй амьжиргаанд эдийн засгийн сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй тул нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох зайлшгүй зардал тооцох шаардлагагүй болно. (БОННУ-2018)

“Сора Интернэйшнл” ХХК-ийн “Сорговь” нүүрсний уурхайн 2022 оны уурхайн бүтээн байгуулалтын явцад төслийн талбайн орчны бүс нутагт 5км-ийн радиус дотор малчин айл өрх, суурийн газар байхгүй тул 2022 онд нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох талаарх арга хэмжээг төлөвлөөгүй. Харин Хөвсгөл сумын Засаг даргын тамгийн газартай орон нутаг хөгжүүлэх, хамтран ажиллах талаарх гэрээг байгуулан ажиллана.

IX. ТҮҮХ СОЁЛЫН ДУРСГАЛЫГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

ШУА-ийн Археологийн хүрээлэнгээс 2013 онд археологийн авран хамгаалах хайгуул судалгааны ажлыг хийж, уурхайн тусгай зөвшөөрлийн талбайд 4 булш, 1 чулуун байгууламж, нийт 5

тооны дурсгал илрүүлэн баримтжуулсан. Энд байгаа булш, чулуун байгууламжууд нь төслийн бүтээн байгуулалт, уурхайн ухалгад өртөхөөргүй байрлалтай байна. Гэсэн хэдий ч цаашид уурхайн үйл ажиллагаанд өртөхөөс сэргийлэх зорилгоор 2020 онд хамгаалах ажил хийгдсэн. Тиймээс төлөвлөгөөнд тусгаж хэрэгжүүлэхгүй.

Х. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 6. Осол, эрсдэлийн төлөвлөгөө

№	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал	Нийт зардал	Хугацаа /давтамж/	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	ШТМ хөрс бохирдохоос сэргийлэх, хяналт тавих, шаардлагатай цэгүүдэд асгаралтын иж бүрдэлийг сэргээн засварлах.	Түлш, тосны талбай, засварын шоп	2	800,000	2,400,000	Жилийн турш	Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хууль, Химийн хорт болон аюултай бодис хадгалах, тээвэрлэх, ашиглах, устгах журам
				Нийт 2,400,000			

10.1 Химийн бодисын ашиглалт хэрэглээний сургалт

Уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагааны хэмжээнд ашиглагдаж байгаа химийн агууламж бүхий бодис, материал, хог хаягдлыг бүртгэлжүүлж мэдээллийн сан бүрдүүлэн ажиллана. Химийн бодисын агууламж бүхий бодисын тээвэрлэлт, хадгалалт, ашиглалтанд холбогдох хууль болон дотоод журмын дагуу хянаж сургалт, танилцуулга байнга хийгдэнэ.

Хүснэгт 7. Химийн бодис ашиглалт хэрэглээний сургалт

№	Сургалт сэдэв	Сургалт авах шаардлагатай субъект	Давтамж	Химийн аюулыг лавлан мэдээлэх самбар, танилцуулга байршуулах
1	Аюултай болон хортой бодис	Тэсэлгээний компани ажилчдад	Улиралд 1 удаа	<ul style="list-style-type: none"> • Түлшний талбай • Засварын талбай • Сургалтын танхим • Тэсэлгээний бодис хадгалах агуулах
2	Бусад химийн бодис	Нийт ажилчдад	Улиралд 1 удаа	
3	Химийн бодис асгарсан үед авах арга хэмжээ	Нийт ажилчдад	Улиралд 1 удаа	

XI. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

11.1 Зорилго

Монгол улсын ахуйн болон үйлдвэрийн хог хаягдлын тухай, Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулиуд болон тэдгээрт нийцүүлэн гаргасан дүрэм, журам, стандартуудыг мөрдөж уурхайн үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй хог хаягдлын байгаль орчинд үзүүлэх шууд болон дам нөлөөллийг боломжит хамгийн бага түвшинд хүргэнэ. Энэ зорилгын хүрээнд дараах зорилтуудыг тавьж ажиллана:

- Аюултай хог хаягдал үүсэхээс зайлсхийх, аюултай хог хаягдлыг саармагжуулж урт хугацаанд байгаль орчинд халгүй хэлбэрээр зайлуулах.
- Үйлдвэрээс гарах хог хаягдлын хэмжээг багасгах зорилгоор эх үүсвэр дээр нь ангилан ялгалт хийх.
- Орчны бохирдлоос сэргийлэх зорилгоор хог хаягдлыг ил хаяхгүй байх, тусгай тэмдэглэгээ бүхий хогийн саванд цуглуулах, хуваарьт цэвэрлэгээ хийх, хог тээвэрлэх зэрэг ажиллагааг уурхайн хэмжээнд мөрдөх тусгай журмаар хэрэгжүүлэх.

Эргүүлэн ашиглах боломжтой хаягдлыг 100 хувь дахин боловсруулах.

- Хог хаягдлын гарц, урсгал болон ангилан ялгалтыг хянах зорилгоор хог хаягдлын мэдээ, бүртгэл, баримтжуулалт хөтлөх, мэдээллийн сан үүсгэх.
- Хаягдал усны чанар болон, уурхайд ашиглагддаг материал, хаягдлын хорын чанарт хяналт тавих.

Хүснэгт 7. Хэрэгжүүлж буй хууль болон стандарт

Монгол улсын хууль	
Монгол улсын Үндсэн хууль	
Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай. /Шинэчилсэн найруулга/	
Байгаль орчныг хамгаалах тухай	
Хог хаягдлын тухай /шинэчилсэн найруулга/	
Стандарт	
MNS 5924-2008. Нүхэн жорлон, угаадасны нүх.Техникийн шаардлага	
MNS 5975-2009. Бохир усан дахь өөх тос баригч төхөөрөмж.Техникийн ерөнхий шаардлага	
MNS 6230-2010. Бохир ус зайлуулах цэг тогтоох.Ерөнхий шаардлага	
MNS 4288-1995 Бохир усны цэвэрлэх байгууламжийн байршил, цэвэрлэгээний технологи түвшинд тавих ерөнхий шаардлага.	
MNS 4943-2011 Хүрээлэн буй орчинд нийлүүлэх цэвэршүүлсэн бохир ус. Ерөнхий шаардлага	
Сайдын тушаал (журам)	
Аюултай хог хаягдлын хадгалалт, устгалын бүртгэл хөтлөх, мэдээ гаргах заавар	БО-ны сайдын 2003/07/01 № 127 тушаал
Хог хаягдал булах, устгах зориулалтын байгууламж, төвлөрсөн цэгийн төрөл, тэдгээрт тавигдах шаардлага, хог хаягдал булах, устгах үйл ажиллагаа эрхлэх иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагааны тухай журам	БО-ны сайдын 2006/12/05 № 404 тушаал
Аюултай хог хаягдлын ангилал, зэрэглэл батлах тухай-324	БО-ны сайд, ЭМ-ийн сайд, БСШУ-ны сайдын 2006/09/29 № 324/318/336

11.2 Хог хаягдлын эх үүсвэрт тавигдах стандарт шаардлага

Хог хаягдлын эх үүсвэрт ажилчдын хотхон, засвар, техник үйлчилгээний газар, ажлын байр, хүнд машин механизмын зогсоолын талбай, нүүрс ачилт борлуулалтын талбай, харуулын байр, болон

хог хаягдал тогтмол үүсдэг бусад объектуудыг хамруулан ойлгоно. Эдгээрээс үүсэх хаягдлын төрөл, гарц, хэмжээтэй уялдуулан хог хаягдлыг цуглуулах, бохирдлыг хяналтанд авах зориулалтын хэрэгсэл, сав, баглааг байршуулах, нөөцийг бэлэн байлгах шаардлагатай.

11.3 Хог хаягдлын сөрөг нөлөөлөл

- Ажилчдын хотхоноос гардаг нойтон хог хаягдал нь дулааны улиралд орчны агаарт эвгүй үнэр тархана.
- Аюултай хог хаягдал шатаах зуухны яндангаас ялгарах утаа нь агаарт тоосонцорын хамт хаягдана.
- Бохир ус цэвэрлэх байгууламжаас гарч байгаа үнэр орчинд тархах.
- Хог хаягдлыг хадгалах, тээвэрлэх үйл ажиллагааны улмаас хөрсний чанар доройтож болзошгүй.
- Хортой бодисоор хөрс, ус, агаар бохирдох
- Барилга байгууламжийн талбайн хэмжээгээр хөрс, ургамлан бүрхэвч устгах.
- Уурхайн бусад хэсгээс ахуйн хог хаягдал зөөвөрлөгдөн ирж болзошгүй ба тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнөөр тоосжилт үүсч, ургамлан бүрхэвч дарагдаж болзошгүй.

11.4 Хог хаягдлын менежмент

Хүснэгт 8. Төлөвлөлт

№	Арга хэмжээ	Хамрах хүрээ	Биелэлтийн шалгуур	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал	Нийт зардал	Хугацаа давтамж	Баримт бичиг
1.	Аюултай хог хаягдал хаягдлыг байгаль орчинд халгүй хэлбэрээр зайлуулах.	Бүх хэлтэс, нэгж, гэрээт компаниуд	Мэргэжлийн байгууллагатай гэрээ хийж гэрээний дагуу хог хаягдлыг тухай бүрд зайлуулан устгалд оруулна.	1	800,000	3,200,000	Жилийн турш	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль, Хог хаягдлын тухай хууль эдгээртэй нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийг мөрдлөг болгон ашиглана
2.	Хог хаягдал түр хадгалах цуглуулах байгууламж засах янзлах.	Бүх хэлтэс, нэгж, гэрээт компаниуд	Хог хаягдал ил зайдгай хийсч гадаад орчинд тархахаас урьдчилан сэргийлэх хашаа барих	Нэгж тайлан	-	2,000,000	Жилийн турш	
3.	Аюултай хог хаягдал цуглуулах талбайг хатуу хучилттай болгож хадгалалт хамгааллыг сайжруулах.	Төслийн хэмжээнд	Гадан талбайн эмхцэгц сайжрах Хөрсний бохирдол үүсэхээс хамгаалах.	1	-	Үйл ажиллагааны зардал	Жилийн турш	
4.	Орчны бохирдлоос сэргийлэх зорилгоор хог хаягдлыг ил задгай хаяхгүй байх, тусгай тэмдэглэгээ бүхий хогийн саванд цуглуулах, хуваарьт цэвэрлэгээ хийх	Бүх хэлтэс, нэгж, гэрээт компаниуд	Төслийн талбайд их цэвэрлэгээ зохион байгуулах	Нэгж тайлан	-	Үйл ажиллагааны зардал	Жилийн турш	
5.	Усны савыг ангилан ялгаж боловсруулах үйлдвэрт нийлүүлэх	Төслийн хэмжээнд	Зөвшөөрөлтэй ААН-тэй хамтран ажиллах	Нэгж тайлан	-	1,000,000	Жилийн турш	
6.	Энгийн хог хаягдлын гэрээ Хөвсгөл сумтай байгуулах шаардагдах мөнгөн хөрөнгийг орон нутгийн төсөвт төлөх	Уурхай үйл ажиллагаанаас гарч буй энгийн хог хаягдал	Хог хаягдлыг төлбөр тооцоо төлсөн баримт	4	500.000	6.000.000	Жилийн турш	
Нийт 12,200,000								

11.5 Мэргэжлийн байгууллагаар хийгдэх ажлууд

Хүснэгт 9. Төлөвлөлт

№	Арга хэмжээ	Хамрах хүрээ	Биелэлтийн шалгуур	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал	Нийт зардал	Хугацаа давтамж	Баримт бичиг
1	Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ хийлгэх	Төслийн талбайд	Мэргэжлийн байгууллагатай гэрээ байгуулж хамтран ажиллах	1	15,000,000	15,000,000	Жилийн турш	БОНБНУ-ний тухай хууль, БОХТХ
2	Тоосонцор хэмжилтийн багаж баталгаажуулалт /Dustrack 8533/drx	Төслийн агаарын чанарыг тогтмол хэмжих	Эрх бүхий мэргэжлийн байгууллагаар 1 жилийн хугацаатай багажны тохируулга хийлгэх	1	10,000,000	10,000,000	Жилийн турш	Агаарын чанарын, Техникийн ерөнхий шаардлага MNS4585:2016
3	Орчны хяналт шинжилгээний багажнуудыг Стандарт хэмжилзүйн газраар баталгаажуулах	Мониторингийн багаж хэрэгсэл	Стандарт хэмжилзүйн газраар багаж баталгаажуулах	1	1,000,000	1,000,000	Жилийн турш	
Нийт 26,000,000								

ХП. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР

12.1. Зорилго

Уурхайн үйл ажиллагааны байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийг шинжлэх ухааны үндэслэлтэй аргачлал, стандартаар хянах зорилготой. Энэхүү хяналтын үр дүнд хүний эрүүл мэнд, байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг нарийвчлан тогтоосноор түүнийг эдийн засгийн хэмнэлттэй арилгах арга хэмжээг оновчтой тодорхойлох юм. Энэ зорилгын хүрээнд хөрс-ургамал, агаар, усан орчинд үзүүлэх нөлөөллийг хянахад хэмжилтийн багаж төхөөрөмж ашиглах, тэдгээрийн калибраци, тохиргоог хангах, дээж авах зааварчилгаа болон лабораторид дээж хүргэн шинжлүүлэх горимыг мөрдүүлэх, усны хэрэглээ, хог хаягдлын гарц урсгалын хяналтыг бүртгэлжүүлэх цогц зорилтуудыг тавьж ажиллаж ирсэн.

12.2. Агаарын чанарын хяналт

Агаарын чанарын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээнээс хэтрэх тохиолдолыг шалгах, хэмжилтийн мэдээний жилийн бичилт динамикийг гаргах зорилгоор агаар орчны тоосны агууламжийг хэмжинэ.

Хүснэгт 8. Агаарын чанарын мониторинг

№	Хяналтын үзүүлэлтүүд	Байршил	Хугацаа /Давтамж/	Нийт зардал/төг/	Тайлбар	Баримтлах стандарт
1.	Тоосны агууламж: PM10, PM2.5	<ul style="list-style-type: none"> Уурхайн оффис 43°46'42.05"N, 109° 3'13.78"E Техникийн паркийн талбай 43°46'23.57"N, 109°3'19.46"E Нүүрсний склад 43°45'28.13"N, 109° 1'50.43"E 	Сард нийт 8 хэмжилтийг 7 хоногт 24 цагийн давтамжтай хийж гүйцэтгэнэ	2,000,000	Dustrak DRX 8533 тоосонцор хэмжилтийн багажаар	MNS4585:2016
2.	Цаг уурын үзүүлэлт хэмжих	Төслийн талбай	7 хоногт 2 удаа	-	Температур, салхи чийгшилийн мэдээ	
Нийт 2,000,000						

12.3. Усан орчны хяналт

Хүснэгт 9. Усны хяналт шинжилгээ

№	Хяналтын үзүүлэлтүүд	Байршил	Хугацаа /Давтамж/	Нийт зардал /төг/	Тайлбар	Баримтлах стандарт
1.	Худаг уст цэгээс дээж авч мэргэжлийн имтгэмжлэгдсэн лабораторт шинжлүүлэх	Нөлөөллийн бүсийн худгууд	Улирал тутамд 1 удаа	600,000	Ашиглалтын болон Ан амьтанд зориулсан мэдрэгчтэй худаг, Малчны худгуудаас ерөнхий химийн дээж авч лабораторт шинжлүүлэх	MNS0900:2018 MNS4943:2015 MNS4943:2015
2.	Хими, физик	Нөлөөллийн бүсийн худгууд	Сард 1 удаа	800,000	Малчны 4 худаг хяналтын 1 цооног	
3.	Бактериологи	Унд ахуйн ус	Жилд 3 удаа	500,000	Усны нөөцийн сав, усны машины емкость, худгийн ус	
		Кемп аж ахуй бохир ус	Жилд 2 удаа	500,000	БЦБ-аас гарах цэвэршүүлсэн ус	
4.	Гүний худгийн түвшин хэмжилт	Нөлөөллийн бүсийн худгууд	Сард 1 удаа	-	Малчны 4 худаг хяналтын 2 цооног	
Нийт 1,800,000						

12.4. Ургамлан бүрхэвчийн хяналт

Хүснэгт 10. Ургамлын мониторинг

№	Арга хэмжээ	Байршил	Хугацаа /давтамж/	Нийт зардал /төг/	Тайлбар	Баримтлах стандарт
1.	Ургамлан нөмрөгийн өсөлт хөгжилт, зүйлийн бүрдэл, ургацын дээж, хөрсний чийг, температур, рН, давсжилт, хөрсний тогтвортой байдал	Төслийн талбайн нөлөөллийн бүс	Жилд 1 удаа	1,000,000	Хээрийн судалгааны мэдээ цуглуулсан баримт	Ургамлын бичиглэл хийх аргачлал
2.	Модны өсөлт хөгжилтийн ажиглалт судалгаа хийх	Төслийн талбай	Жилд 2 удаа	500,000	Фото зургаар баримтжуулах	Ургамлын бичиглэл хийх аргачлал
3.	Бэлчээрийн хамтын шинжилгээний баг бэлчээрийн ажиглалт хийх	Хөвсгөл сумын Жавхлант багийн нутаг	Жилд 1 удаа	1,000,000	Сумын БО-ны мэргэжилтэн, нутгийн иргэдтэй хамтран хэрэгжүүлэх	Ургамлын бичиглэл хийх аргачлал
Нийт 2,500,000						

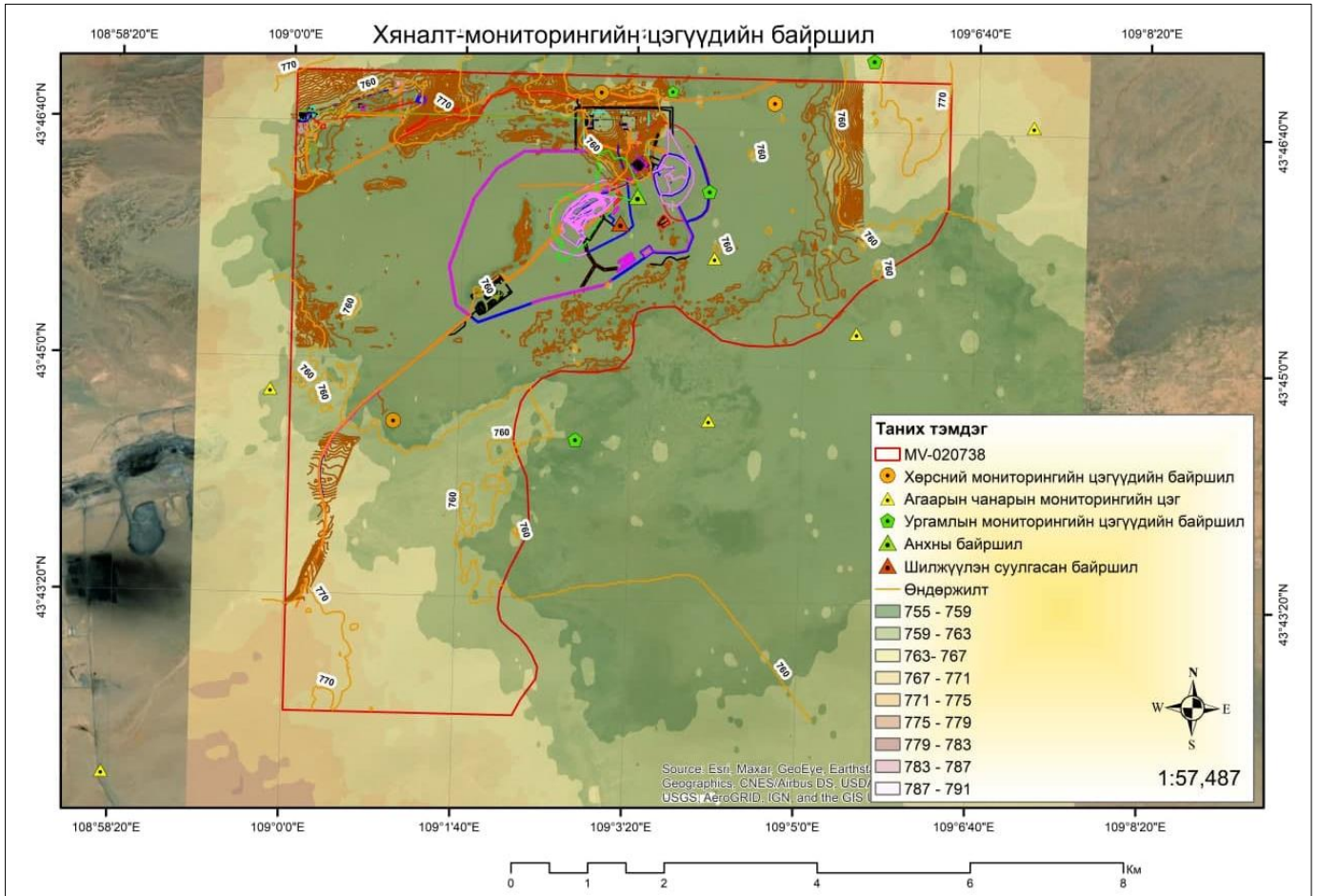
12.5. Хөрсөн бүрхэвчийн хяналт

Хяналтын үр дүнд техноген нөлөөг тогтооход ашиглагдах хөрс бохирдуулагчийн хэмжээний мэдээг цуглуулахаас гадна шимт хөрс, үрсэлгээний талбай зэрэг нөхөн сэргээлтийн холбогдолтой байршлуудаас авсан дээжийг шимт чанарын шинжилгээнд хамруулна.

Хүснэгт 11. Хөрсөн бүрхэвчийн хяналт шинжилгээ

№	Хяналтын үзүүлэлтүүд	Байршил	Хугацаа /Давтамж/	Нийт зардал /төг/	Тайлбар	Баримтлах стандарт
1	Хими, физик	Шимт хөрсний овоолго	Жилд 2 удаа	250,000	Шимт хөрсний овоолго	MNS 3298:1990 Байгаль хамгаалал. Хөрс. Шинжилгээний дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлагууд, MNS 5850:2019
2	Хими, физик, бохирдуулагч	Уурхайн объектууд	Жилд 3 удаа	250,000	Нийт 5 цэгээс	
		Хөрсний хяналтын цэгүүд	Жилд 4 удаа	530,000	Нийт 5 цэгээс	
3	Газар ашиглалтын хяналт	Лицензийн талбайн хүрээ	Улиралд 1 удаа	100,000	Газар ашиглалтын хяналтын хүрээнд лицензийн талбайд төслийн үйл ажиллагааны явц	Хөрс бохирдуулагч бодис
4	Газрын төлөв байдал	Төслийн талбай	Улиралд 1 удаа	100,000	Гадаргын төрх байдлын өөрчлөлтийн ажиглалт	элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ
Нийт 1,100,000						

Зураг 3. Хяналт-мониторингийн цэгүүдийн байршил

Хүснэгт 12. Агаарын чанарын мониторингийн цэг

Мониторингийн цэгийн байршил	Уртраг	Өргөрөг
Уурхайн салхин дээд зам	108°58'16.4"E	43°42'2.9"N
Уурхайн салхин дээд тал	108°59'50.0"E	43°44'46.2"N
Уурхайн шууд нөлөөллийн бүс	109°04'7.6"E	43°45'45.4"N
Уурхайн салхин доод шууд бүс нөлөөллийн бүс	109°07'12.5"E	43°46'43.5"N
Уурхайн нөлөө сарних бүс	109°05'31.5"E	43°45'14.8"N
Уурхайн нөлөө сарних бүс	109°08'17.77"E	43°44'40.64"N

Хүснэгт 13. Хөрсний мониторингийн цэгүүдийн байршил

Мониторингийн цэгийн байршил	Уртраг	Өргөрөг
ХӨ-1801 -Ашиглалтын талбайн зүүн хэсэгт Шалархуу хөрс	109°04'40.8"E	43°46'51.3"N
ХӨ-1805 – Ашиглалтын талбайн хойт хэсэгт – Мараалаг Цайвар бор хөрс	109°02'59.5"E	43°30'54.4"N
ХӨ-1806 -Элсэрхэг болон Элсэн чучаастай Цайвар бор	109°01'02.3"E	43°44'33.6"N

Хүснэгт 14. Ургамлын мониторингийн цэгүүдийн байршил

Мониторингийн цэгийн байршил	Уртраг	Өргөрөг
Уурхайн салхин дээд зам	108°58'16.4"E	43°42'2.9"N
Уурхайн салхин дээд тал	108°59'50.0"E	43°44'46.2"N
Уурхайн шууд нөлөөллийн бүс	109°04'7.6"E	43°45'45.4"N

Уурхайн салхин доод шууд бус нөлөөллийн бүс	109°07'12.5"E	43°46'43.5"N
Уурхайн нөлөө сарних бүс	109°05'31.5"E	43°45'14.8"N
Уурхайн нөлөө сарних бүс	109°08'17.77"E	43°44'40.64"N

Хүснэгт 15. Усны мониторингийн цэгүүдийн байршил

Мониторингийн цэгийн байршил	Уртраг	Өргөрөг
Хашаатын худаг	109°01'32.3"E	43°40'34.9"N
Улаан худаг	109°13'27.1"E	43°45'31.1"N
HVOB01 цооногоос гаргасан худаг	109°0'2.86"E	43°41'13.60"N
Цагаан эргийн худаг	109°21'24.4"E	43°37'09.6"N
Цувираагийн худаг	109°06'19.7"E	43°48'53.1"N

ХШ.УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

13.1 Зорилго

Удирдлага, зохион байгуулалтыг сайжруулах нь БОМТ-ий хэрэгжилтийн баталгааг бий болгож буй хэлбэр гэж үзэж ихээхэн ач холбогдол өгөх ёстой. БОМТ-ий хэрэгжилтийг хангахад зөвхөн байгаль орчны мэргэжилтэн бус бусад алба, хэлтэс, нэгжийн ажилтнууд болоод гэрээт байгууллагын ажилтан албан хаагч нарын оролцоо шаардагддаг. Тус дэд төлөвлөгөөгөөр Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилт оролцооны хэлбэр, тодорхойлон хэрэгжилтийг хангах зорилтуудыг дэвшүүлнэ.

Байгаль орчны чиглэлээр хийгдсэн мэргэжлийн байгууллагын үзлэг шалгалт, аудитын үр дүн болон байгаль орчны зөрчил гарсан тохиолдлыг бүртгэж, үнэлж, засаж залруулах ба сэргийлэх арга хэмжээг авч, шаардлагатай бүх талуудад тайлагнана.

Хүснэгт 16. Удирдлага зохион байгуулалт

№	Арга хэмжээ	Төсөв	Хэрэгжүүлэх хуваарь	Хариуцсан албан тушаалтан	Тайлбар
1	Бичиг баримтын бүрдүүлэлтийг хангах	Тодорхойгүй	2024 онд	“Сора Интернэшнл” ХХК	Монгол улсын хуулийн дагуу бичиг баримтын бүрдлийг ханган ажиллана.
2	Хууль эрх зүйн, дүрэм журмын дагуу явагдаж байгаа эсэхийг хянаж, засаж залруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх	Тодорхойгүй	2024 онд	“Сора Интернэшнл” ХХК	Төслийн үйл ажиллагаанаас үүсэх эрсдлийг тооцох хариу арга хэмжээ авах
3	БОХМТ-ийг тайлагнах хурлыг зохион байгуулахад оролцох	1,000,000	2024 онд	“Сора Интернэшнл” ХХК	Тайнагнах үйл ажиллагаа зохион байгуулах
4	Нийгмийн хариуцлагын хүрээнд орон нутагтай хамтран ажиллах	Тодорхойгүй	2024 онд	“Сора Интернэшнл” ХХК	Байгаль орчны чиглэлээр орон нутгаас албан шаардлага ирүүлсэн тохиолдол бүрт хамтран ажиллана.
			Нийт 1,000,000		

13.2. Сургалт

Байгаль орчны танин мэдэхүйн сургалтыг тогтмол явуулах, байгаль орчыг хамгаалах сөрөг нөлөөлөлийг багасгах талаар ажилчдад санамж, зөвөлгөө өгөх шинээр ирсэн ажилчдад болон нийт ажилчдад сургалтыг тасралтгүй явуулах, Орон нутгийн 10 жилийн дунд ангийн сурагчдад Байгаль орчны танин мэдэхүйн сургалт болон Гар зургийн уралдаан зохион байгуулах танин мэдэхүйн зөвөлгөө өгөх.

13.2.1 Сургалтын хуваарь

Хүснэгт 17. Сургалт зааварчилгаа

№	Сургалтын нэр	Агуулга	Хугацаа
1	Байгаль орчны ерөнхий зааварчилгаа	Шинээр уурхайд ажиллахаар ирсэн ажилтанд уурхайн үйл ажиллагааны явцад учирч болох сөрөг нөлөөлөлийг бууруулах урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний талаар мэдээлэл өгөх	Төсөл үргэлжлэх хугацаанд
2	Дэлхийн байгаль орчны өдөр	Дэлхий дахинд болж буй байгаль орчны талаарх танин мэдэхгүй мэдээ мэдээллийг танилцуулах сургалт зааварчилгаа Хөвсгөл сумын 10 жилийн сурагчдад орох	Дэлхийн байгаль орчны өдөр
3	Хог хаягдлын менежмент	Уурхайн хэмжээнд гарч байгаа хог хаягдлын урсгал сөрөг нөлөөлөл бууруулах арга хэмжээг танилцуулах	Улиралд 1 удаа
4	Асгаралтын менежмент	Асгаралтын журам танилцуулах	Улиралд 1 удаа
5	ХАЛМ	Химийн бодисын хэрэглээ мөн аюулгүй ажиллагааны талаар мэдээлэл өгөх	Улиралд 1 удаа
6	Усны менежмент	Усны зөв зохистой хэрэглээ мөн дэлхийн усны өдөр мэдээ мэдээлэл өгөх	Улиралд 1 удаа Дэлхийн усны өдөр 3 сарын 22-нд
7	Хөрсний менежмент	Хөрсний бохирдол, сөрөг нөлөөлөлийг багасгах урьдчилан сэргийлэх	Улиралд 1 удаа
8	Орчны тоосжилт	Тоосонцор агууламжийн нөлөөлөл байгаль орчин, хүний эрүүл мэндэд хэрхэн нөлөөлж байгаа талаар мэдээлэл олгох урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ	Улиралд 1 удаа
9	Амьтан	Говийн шавьж болон бусад амьтдын талаар мэдээлэл олгох	Улиралд 1 удаа
10	Бусад	Байгаль орчны чиглэлээр танин мэдэхүйн сургалт зохион байгуулах /ажилчдын хүсэлтээр/	Төсөл үргэлжлэх хугацаанд
Нийт 1,000,000			

XIV. ТАЛУУДАД ТАЙЛАГНАХ ХУВААРЬ

Хүснэгт 18. БОМТ биелэлтийн танилцуулах

№	БОХТ-ний биелэлтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Тайлагнах зардал, төг	Хариуцан зохион байгуулах албан тушаалтан/ажилтан
1.	Дорноговь аймгийн Хөвсгөл сумын ИНХ-аар Байгаль орчныг хамгаалах чиглэлээр хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээг танилцуулах	Нээлттэй өдөрлөг зохион байгуулах	Байгаль орчны хамгаалах арга хэмжээнүүдийн хэрэгжилт, бусад ажлуудын талаар дэлгэрэнгүй мэдээлэл өгөх	2024 оны 10-р сар	1,000,000	“Сора Интернэшнл” ХХК
2.	Дорноговь аймгийн БОАЖГ-аас Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийг газар дээр нь үзэж шалгах ажлын хэсгийн үзлэг шалгалт	Шалгалтын дүн	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний ажлын гүйцэтгэл	2024 оны 11-р сар	Тодорхойгүй	“Сора Интернэшнл” ХХК
3.	Дорноговь аймгийн БОАЖГ-т Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан хүргүүлэх	Албан бичгээр	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний ажлын гүйцэтгэл	2024 оны 11-р сар	Тодорхойгүй	“Сора Интернэшнл” ХХК
4.	Байгаль орчны чиглэлээр хийгдэж буй ажлуудыг олон нийтийн сүлжээгээр дамжуулан иргэдэд танилцуулах	Цахим мэдээллийн хэрэгсэл	Байгаль орчны чиглэлээр хийгдсэн онцлох ажлууд	2024 он	Тодорхойгүй	“Сора Интернэшнл” ХХК
Нийт 1,000,000						

XV. ТӨСӨВ**Хүснэгт 19. Жилийн нийт төсөв**

№	Үйл ажиллагааны чиглэл	Зарцуулах хөрөнгө /төг/
1.	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах үйл ажиллагааны төлөвлөгөө	13,260,000
2.	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө	10,000,000
3.	Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	1,000,000
4.	Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	2,400,000
5.	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	12,200,000
6.	Орчны хяналт, шинжилгээний хөтөлбөр	7,400,000
7.	Сургалт зааварчилгаа	1,000,000
8.	Удирдлага, зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	1,000,000
9.	Талуудад тайлагнах	1,000,000
10.	Мэргэжлийн байгууллагатай гэрээ хийж, хамтран ажиллах	26,000,000
	Нийт	75.260.000

XVI. ХАВСРАЛТ

1. “Сорговь” нүүрсний ил уурхайн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хяналтын хуудас
2. СОРА ИНТЕРНЭЙШНЛ ХХК-ний улсын бүртгэлийн гэрчилгээний хуулбар
3. MV-020738 тоот Ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн хуулбар
4. Сорговь уурхайн дэвсгэр зураг
5. Тухайн жилийн уулын ажлын төлөвлөгөөний баталгаажсан нүүр, байгаль орчинтой холбоотой маягтууд
6. Барьцаа хөрөнгө байршуулсан баримт
7. Орон нутгийн хамтын ажиллагааны гэрээ
8. Улсын комиссын акт
9. Батлагдсан ТЭЗҮ, БОННУ-ний тайлангийн нүүр